

35558819-4	01/02/2013	ידיעות אחרונות - המוסף לשבת	עמוד 8	31	27.11x36.84
הרסטון רנן מרצההקריה האקדמית אונ - 22640					

עשרת הדיברות להידיברות סיון רהב־מאיר

פרשות השבוע

עשר לפני המלחמה

שאלות שכל ישראלי, חילוני או חרדי, צריך לשאול את עצמו בדרך לחוק טל החדש

סיון רהב־מאיר

1 על מה מתווכחים? התקשורת החילונית מרברת בימים אלה על "שוויון בנטל". התקשורת החרדית מרברת על "גזירת הגיוס". ושתיהן מדברות על אותו נושא. אבל כשאומרים "שוויון בנטל", בעצם מניחים שכולם מסכימים מה הנטל ומי לא נושא בו. אמרת "שוויון בנטל", אמרת: "הפרזיטים האלה לא עושים כלום ואולי עכשיו יאיר יעשה סדר ויעיף אותם לבקום". אמרת "גזירת הגיוס", אמרת: "נתניהו הוא צאר, ולפיד הוא פריץ, והם עומדים עלינו לכלותינו. שריפה, אחים, שריפה!" כרגע, אפילו בהגדרת הכותרת, החילונים והחרדים לא מסכימים.

2 מהו הנטל? לחרדי המצוי אין מושג כמה החילוני המצוי זועם עליו ומרגיש שהוא סוחב את האלונקה במקומו. כל אמירה חילונית ביקורתית מקוטלגת מיד כ"הסתה" או "שנאת תורה". הוא לא מכיר כלל נרטיב מקביל, של ישראלי ציוני ומשרת שלא אכפת לו כמה ולמה "מתנדנדים שם כל היום בישיבות".

ושוב, בתמונת מראה: החילוני המצוי אין מושג כמה החרדי המצוי חש שהוא הוא הנושא בנטל האמיתי, בעוד החילוני בעצם "משתמט". כי הנטל המרכזי הוא המשכיות המורשת היהודית, שהיא התורה. גם קיומה (שמירת שבת, כשרות, תפילה וכו') אבל גם ובעיקר לימודה. ולכן הישיבות בארץ, לשיטת החרדים, הן באופן הכי פשוט ובסיסי, כיפת הברזל של ישראל. כשמישהו מחלל שבת הוא פוגע בביטחון הלאומי, ולעומת זאת עצם העובדה שבישראל החילונית והליברלית יש קבוצת צעירים ששוקדת באינטנסיביות על לימוד התורה, מגינה עלינו. "פרזיטים!" אומרים החרדים לחילונים, "בואו תעזרו לסחוב את האלונקה. אנחנו לא יכולים לשאת בנטל התורה לכד".

3 של מי בעצם הבעיה הזאת? הסוגיה הנידונה כיום אינה הבעיה המרכזית של החברה החילונית בישראל, אלא רווקא הבעיה המרכזית של החברה החרדית בישראל. זה אינטרס עליון שלה לפתור אותה.

תחילה לרקע: לפני כמאתיים שנה חלו שינויים – חלקם מבורכים, חלקם מקוללים – בפסקול היהודי העתיק. השכלה, ציונות, רפורמה, שואה. בשנים '41-'45 שישה מיליוני יהודים עלו באש הכבשים לשמי אירופה. בשנת '48 העם היהודי ניצח שבעה צבאות והקים מדינה. מול כל הטלטלות האלה, קבוצה אחת ביקשה לשמר את הקיים, אבל הקיים כבר לא היה קיים. את העיירה היהודית של פעם סחפה הרוח, וכדי לנסות לשמור על האתוס האורתודוקסי השמרני, צריך היה להגביה חומות.

כשהתבררו ממדי ההשמדה של השואה נוצר הכרח חזק עוד יותר להקים מחדש את עולם הישיבות, ליצור עתודה רוחנית, לגרום לכך שמישהו, בין המגל לחומה ומגדל, ימשיך ללמוד תורה על פני הכרדר הזה. כך נוצר אורה החיים החרדי הנוכחי, שנהוג לכנות "חברת הולמרים". החזון אי"ש ביקש, בן־גוריון הסכים, ו־400 בחורים צעירים שתורתם אומנותם שוחררו משירות. מכל נקודת מבט – ציונית, תרבותית, היסטורית ובוודאי רתית – יש לברך על הצעד ההוא, שהציל את עולם התורה.

"בחורי הישיבה לא נכנסו מעולם לפנתאון הגיבורים הישראליים", כתב לאחרונה הפובליציסט החרדי הרב יעקב פרידמן, "זו יחידת עילית של צעירים שמקדישים את כל זמנם כדי להתעלות, להתקדש, להתרומם. אחיהם החילוני כלל לא יודע שהיא קיימת".

4 האם כולם יכולים ללמוד? מבצרים ענקיים של תורה הוקמו, חסידויות שכמעט נמחקו שוקמו, המגזר גדל. אין סטטיסטיקות רשמיות, אבל כל מחנך חרדי יודה: היום, אחוזים ניכרים מכל שנתון לא מתאימים להגדרת "תורתו ואומנותו". החברה החרדית הולכת ועולה על גדותיה. חבר הכנסת אייכלר הודה לאחרונה שהסיבה אינה רק חוסר יכולת ללמוד, אלא גם עוני. החיים בעשירוניים התחתונים לא תמיד גורמים לצעירים להמשיך לרצות לשאת בנטל התורה. אפשר לראות אותם בטרמפיאדות בחצות, מבקשים לנסוע בלי לרעת לאן. או עובדים ביום בשחור, ויוצאים לעשן בלילה בפיוצייה, כדי לראות משחק כדורגל. לעיתים הם גם בתוך הישיבות, עדיין רשומים, אבל החברותא היא בעיקר עם הסולודרי. אחר מהם אמר לי לאחרונה שיותר מכל, פוגעים בו הכינויים: "שבבניק", "נער שוליים" או "נושר". מאיפה נשרתי, שאל, העץ לא יכול להכיל גם עלים כמוני? למה שוליים, אין לי מקום לצד הזרם המרכזי?

אלה לא רק עשבים שוטים. זה קורה במשפחות הכי טובות. לפני כמה שבועות הזדמנתי בשבת ל"בית החייל" בירושלים. היו שם 30 צעירים, עם ובלתי כיפות, עם ובלתי סיגריות, ביחד אבל לברם. כששאלתי מאיפה הם, שמעתי שמות של כמה וכמה ישיבות ידועות. יותר ויותר צעירים כאלה משמיעים זעקה אילמת: מה גורלו של מי שלא יכול ללמוד כל היום? האם האפשרויות שעומדות בפניו הן רק שתיים, "אברך" או "שבבניק"? והנה (משמייים!), בדיוק כשהחברה החרדית מתחילה להתמודד בעצמה עם הבעיה, מגיעים "החילונים" (הפוליטיקאים, התקשורת, בג"ץ) ושואלים – בגלל מניעים אחרים – בדיוק את אותה השאלה.

5 אז למה כולם רק צועקים? משתי סיבות. קודם כל, כי הם מתעקשים להתחיל במה שלא מסכימים עליו, במקום להתחיל במה שכולם מסכימים עליו, והוא דחוף ובווער. הוויכוחים העקרים מאז היוודע תוצאות הבחירות עוסקים באלה שרוצים ללמוד ויכולים ללמוד ולא רוצים להתגייס. החרדים צועקים שאסור לכפות עליהם, על "פך השמן הטהור", והחילונים צועקים שחובה לכפות עליהם. כל זה קורה במקום להתחיל לטפל כבר היום, כלומר אתמול, באלפים שמחכים לפתרון. מאז ביטל בג"ץ את חוק טל והקפיא את המסלולים הקיימים, הגיעו רק לטלפון הסולודרי הפרטי שלי עשרות שיחות של חרדים מבולבלים שחיפשו מסלול, ולא ידעו לאן לפנות.

הסיבה השנייה לצעקות בין הצדדים פשוטה: הם נפגשים באולפנים. באולפנים צועקים. ממש ליד, בחרדי ההלכשה והעישון, הרברים נשמעים אחרת לגמרי. הבוחרים לא שומעים, וכלי תאורה ומנחה צמא־אקשן, הכול נשמע פתאום פרקטי

ושפוי. הטיפול התקשורתי המתלהם מוזק לסוגיה. לכן חשוב ששני המגזרים יידעו שבתקשורת קוראים כותרות רעשניות, לא מציאות מורכבת. גם גפני וגם לפיד צריכים הרי לחזור הביתה עם פרצוף מיוסר של "אוי, אל תשאלו כמה קשה איתו".

6 רגע, זה לא קורה כבר? בעצם, מה שנכתב פה עד כה הוא ארכאי. הדיון הוא לא האם החרדים ייצאו לשרת או לעבוד, אלא רק באיזה קצב. הדרך כבר באמצעה. הטאבו נשבר, נקודה. אולי אפילו סימן קריאה. אם לפני עשור לא היה חייל או סטודנט חרדי אחד, היום יש אלפים. הח"כים החרדים לא עשו דבר למען כך, אבל הם עשו הרבה: הם לא התנגדו בשקט, כמעט בלי הפגנה או פשקוויל, נפתחו אינספור מסלולים חדשים של שירות והכשרה מקצועית. חשובי הרבנים שולחים לשם היום את מי שהמסלול אכן מתאים לו. כמו אוזניי שמעתי מפיו של אחד מבכירי הרבנים הליטאיים: "לבחור שנמצא ברחוב, הנח"ל החרדי הוא המסגרת הטובה ביותר".

המספרים גבוהים ואפילו מבהילים. אלפי חרדים בצה"ל (3,000), בשירות לאומי (3,000) ובאוניברסיטה (7,000). מי שמרפדף במודעות בשבועונים החרדיים יכול לחשוב שנפל על מוסף לימודים אקרמיים. כל מוסד – מהאוניברסיטאות ועד המכללות, כולל בית הספר לאמנות "בצלאל" – פותח שלווחה חרדית. ולמה זה מבהיל? כי הקצב, בניגוד למקובל לחשוב, לא איטי מדי אלא מהיר מדי. הצעירים החרדים פשוט מתנפלים על המסלולים האלה באלפיהם. רבים מהם עלולים לא למצוא עבודה ולהתאכזב. זו שעת מבחן גם למעסיק החילוני.

אחד הביטויים הרווחים ביחס לצעירים האלה הוא "חרדים חדשים". אחת ההוראות המשמעותיות של הרב שטיינמן, מנהיג הזרם הליטאי, הייתה להפסיק להשתמש בביטוי המזלזל הזה בעיתוננו, "יתד נאמן". הם לא חדשים, הרגישו, הם בשר מבשרנו.

זה קורה במשפחות הכי טובות. בשבת אחת, ב"בית החייל" בירושלים, פגשתי קבוצה של 30 צעירים. כששאלתי מאיפה הם, ציינו כמה ישיבות ידועות. יותר ויותר צעירים כאלה משמיעים זעקה אילמת: מה גורלו של מי שלא יכול ללמוד כל היום? האם האפשרויות הן רק "אברך" או "שבבניק"?

26.65x33.32	32	8	עמוד	ידיעות אחרונות - המוסף לשבת	01/02/2013	35558848-6
הרשמן רנו מרצההקריה האקדמית אונ - 22640						

צילומים: שאול גולן, אורן אהרן, עטא עוויסאט, ניל יוזמן - ynet, יאיר שגיא

הזו תוסר סוף־סוף מסדר היום הציבורי, היחס לתורה וללומדיה ישתפר פלאים.

9 עם או בלי החרדים? הדברים הבאים לא נוגעים לשאלה הפחות חשובה, הכנסת החרדים לקואליציה הקרובה, אלא ליחס הכללי כלפיהם: גיבוש חוק טל חדש אינו תקיפה באיראן, שאפשר לעשות בלחיצת כפתור, חד־צדדית. כוונת שילוב חרדים הוא תהליך חברתי ארוך ומורכב. לא עושים אותו נגדם, אלא איתם. כשם שכפייה רתית מרחיקה את החילונים מהרת, גם כפייה חילונית תגרום לחרדים להקציץ ולהתרחק. אבל צריך, אולי לראשונה, לדבר אמת: אם בש"ס באמת חושבים שלפיד רוצה "לסגור את הישיבות" ואם לפיד חושב שש"ס סתם תשקר ותמרח אותו, צריך לקבוע מתווה מדיד ושקוף, שינטרל את דאגות שני הצדדים. ויותר ממספרים, מדובר בתחושות. עם קצת תבונה, תוך שנתיים־שלוש אפשר לנטרל עד מאוד את תחושת ה"פראיירים" בצד החילוני, ואת תחושת "התורה בסכנה" בצד החרדי.

איך? על השולחן מונחים כעת מתווה פלסנר, מתווה יעלון, מתווה לפיד ומתווה בנט. קראתי השבוע ברצף את כל המתווים. המשותף רב על השונה, ובעיקר, במה שמשותף צריך כאמור להתחיל כבר. הנה הזדמנות לראש הממשלה להוביל ולא להיגרר, ולהציג את "מתווה נתניהו". קודם כל: הקמת מרכז מידע אחד אמין עבור הצעיר החרדי, כי הבלבול כיום רב. ואחר כך? שורת צעדים שמוסכמים כמעט על כל המפלגות, והם כולם אפשריים וישימים: הקמת עוד שלושה גדודים של הנח"ל החרדי, הרחבת כל המסלולים החרדיים בצה"ל (מסלולי שח"ר), הרחבת מסלול "שומר טוב" שמיועד לנוער נושר ומעניק לו חינוך טכנולוגי, פתיחה (לראשונה) של ישיבות הסדר חרדיות יש נכונות גם בורם הליטאי וגם בורם החב"די לעשות זאת בהקדם, פיקוח הדוק יותר על צעירי "תורתו אומנותו" והטלת סנקציות על מי שנתפס משקר, העלאה במקביל של שכר כלל החיילים הקרביים לרמה הולמת, ובלי קשר לצבא, הגדלת מסלולי ההכשרה המקצועית לחרדים כי השילוב בשוק העבודה חשוב אולי מהשירות בצה"ל. במשרד האוצר יודעים הרי שכמה מאילי ההון היהודים בחו"ל (נואי, וולפסון, הגר) נכונים לתרום כדי להקל על מימון הצעדים האלה. אם זה כל כך פשוט, למה זה כל כך מסובך?

10 מלחמת אחים? במוצאי שבת התארחו עפר שלח ומאיר פורוש באולפני חדשות ערוץ 2. שלח דיבר על חצי מיליון שהצביעו עבור מפלגתו, כלומר נגד המפלגות החרדיות. פורוש ענה שחצי מיליון הצביעו גם עבור ש"ס ויהדות התורה, שלהן ביחד 18 מנדטים, אחד פחות מ"יש עתיד". "אל תגרום למלחמת אחים בין חצי מיליון לחצי מיליון", אמר פורוש. בתום הדיון, בשקט, אמר שלח: "אבל אם תהיה מלחמת אחים – אנחנו ננצח".

באותו רגע נולד המאמר הזה. למה, בעצם? מה הטעם להסביר לכל אחד את האתוס של השני ולנסות להסכים? אם שני הצדדים רוצים להילחם, למה להפריע? כותבת שורות אלה, מה לעשות, מתרגשת גם בהשבעה צה"לית בכוחל וגם בביקור בישיבה, שם צעירים יושבים בחצות רכונים על גמרא. כשאני שומעת את התוכניות להמשך המאבק – אלה ל"מאהלי פראיירים" חדשים ואלה לעצרות צום ותפילה נגד הגזירות – אני מרגישה כאילו אבא ואמא רבים. האם זו תמימות לחשוב שלמרות הכול, הם יכולים להגיע לשלום בית? ■

אברכים בתור לפטור בבקו"ם, שלח, לפיד, פלסנר, חיילים חרדים, פורוש. "אבל אם תהיה מלחמת אחים – אנחנו ננצח"

8 למה מי אתה שתטיף לי? ובמובן מסוים, שתי החברות הולכות ומאכרות את הלגיטימציה להטיף זו לזו. החברה החילונית לא יכולה רק לגעור בחרדים, בלי טיפת כבוד וענווה, בלי להכיר בכך שיש לה גם הרבה מאוד מה ללמוד מהם. כשמקשיבים לעיתים ליוזמן פלסנר, אפשר לחשוב שכל צעירי החברה החילונית הם יוני נתניהו. כאילו חלקם לא קרובים יותר, לצעירי ולצערו, לקוטי סגן. "בן־גוריון לא חלם שהפטר שנתן יגדל כל כך", אמר פלסנר. בן־גוריון גם לא חלם על "האח הגדול" ו"הישרדות". אותן הוא היה מבטל קודם, יחד עם עוד רעות חולות רבות, שסותרות הרבה יותר את החזון הצינוני שלו. ומנגד, החברה החרדית מותחת לעיתים את החבל יותר מדי. כבוד בסיסי כלפי המפעל הצינוני, ותחושת תודה והכרת הטוב כלפי צה"ל וחיליו, הם שלב ראשון בסיפור. בארצות־הברית גם החרדים האדוקים ביותר מדברים בממלכתיות על המדינה ומכנים אותה "מלכות של חסד". זאב אלקין סיפר לאחרונה כי הוזיהר את חברי הכנסת החרדיים, כשהתפוצצה ועדת פלסנר, שהקו האדום מתקרב, שזה עוד יתנקם בהם בקלפי. "יש עתיד" מוכיחה זאת.

בסקר שערך לאחרונה ארגון "בית הלל" נשאל הציבור מה מפריע לו יותר מכל להתקרב ליהדות. התשובה הראשונה הייתה: חוסר השירות החרדי בצה"ל. החרדים יתפלאו לגלות שאם המורסה לתכל'ס, לפרנסה".

השרונות החרדים רבה. חלקם בטוחים שהמטרה הסופית היא לחלן אותם. האם הפוליטיקאים החילונים מבינים את החשש הזה, או שלפיד רווקא רוצה להנדר את הילדים של גפני (מה רע, שיקפצו מדי פעם ל"גנדי")? שאף אחד לא יתבלבל. אחרי הכול, כל אם חרדית תמשיך להתפלל שבנה יהיה הרב אלישיב, ולא חייל בנח"ל החרדי. ואם הבן ילך בסוף לנח"ל החרדי, היא תמשיך להתפלל שהנכד יהיה הרב אלישיב.

אם נגדיר כל מהנדס חרדי כ"חרש", נרחיק אותו. המבחן האמיתי מתרחש ממש עתה. החברה החרדית עוקבת בסקרנות אחר הנחשונים האלה, רוצה לראות איך הם חוזרים הביתה. האם החרדי העוכר הולך בערב לשיעור תורה, או יושב על הפייסבוק? האם הולכת ונוצרת אופציה שלישית, של "בעל בית" חרדי (כפי שהייתה באירופה שלפני השואה וכפי שקיימת כיום בקהילות בחו"ל), או שמי שיוצא לרצע החוזה, גם יוצא לתרבות רעה? והאם בניו של אותו חרדי יתקבלו כמו כולם למוסדות החינוך? השאלות האלה הן פנים־חרדיות, אבל הן קריטיות לעתיד החברה הישראלית כולה.

7 מי האויב? בשנות החמישים, החברה החרדית התעצבה אל מול הצינונות. מפניה היא התגוננה. חברי הכנסת מנחם פורוש ואברהם רביץ ז"ל נהגו לספר איך רוב חבריהם לכיתה נטשו את דרך התורה והצטרפו למחתרות. לאחרונה לא ממש רווח על צעירים שעזבו את הישיבה בגלל קריאה אינטנסיבית בכתבי ברנר. האויב כבר אינו דגניה, אלא הסמארטפון. החרדים ניצחו את הטלוויזיה, אבל לא מצליחים לנצח את האינטרנט. הוא בכל מקום, כידוע. אי־אפשר איתו ואי־אפשר בלעדיו. החרדי הצעיר שיוצא לקורסת־כנות, אבל מתעדין במהלכו באינטרנט בבת זוג החדשה של ציון ברוך, לא יחזור הביתה אותו חרדי. עד סוף הקורס, בת הזוג תשתנה ארבע פעמים, ובמקביל התמימות של הבחור (ובמונחים חרדיים: הקדושה, יראת השמיים, הטהרה) תיפגע.

פרופ' רנו הרטמן, מנהל מכללת "אונו" שבה לומדים חרדים וחרדיות רבים, אומר כי הוא רוצה לא רק להוציא לשוק עורכי דין, אלא גם לדאוג שהם לא יקצרו את הזמן במילימטר. יום ההייטק אראל מרגלית אמר לאחרונה בוועידת ההייטק החרדית הראשונה: "אין לי שום רצון לחנך אתכם מחדש, רק לדאוג יחד

מה הטעם להסביר לכל אחד את האתוס של השני ולנסות להסכים? אם שני הצדדים רוצים להילחם, למה להפריע? כותבת שורות אלה, מה לעשות, מתרגשת גם בהשבעה צה"לית בכוחל וגם בביקור בישיבה. כשאני שומעת את התוכניות להמשך המאבק אני מרגישה כאילו אבא ואמא רבים